

До разової спеціалізованої вченої ради PhD 13639
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філологічних наук, професора

Наталії Миколаївни Костусяк

про дисертацію

Назарія Юрійовича Хоміцького

«Лінгвостилістична організація воєнної прози Олександра Вільчинського»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок із планами відповідних галузей науки.

Сучасну українську лінгвістику поповнила значна кількість напрацювань, присвячених багатовекторному дослідженню текстів мілітарної тематики. Аналізуючи засоби омовлення війни, науковці зазвичай зосереджують увагу на лексичних одиницях, натомість синтаксична організація воєнного дискурсу з акцентом на стилістичний вимір схарактеризована меншою мірою, що відкриває перспективи для написання нових лінгвістичних студій. Зваживши на недостатнє вивчення окреслених питань, Назарій Юрійович Хоміцький підготував дисертацію, у якій комплексно дослідив різнорівневі лінгвальні маркери та визначив їхній функційно-стилістичний потенціал у мові прозових творів Олександра Вільчинського. Потреба ґрунтовного опису номінацій мілітарної семантики та синтаксичних одиниць, що, з одного боку, інтерпретують воєнні реалії різних часових зрізів, зокрема й другого десятиліття ХХІ ст., а з іншого, – формують відповідні моделі їхнього

сприйняття, передають глибинні сенси та психоемоційні інтенції, а також увиразнюють ідіостиль письменника, випрозорює *актуальність* праці, поданої до захисту на здобуття наукового ступеня доктор філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія (Українська мова). Зміст дисертації суголосний із науковими темами, які опрацьовують викладачі кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка («Проблемні питання сучасної лексикології, граматики та когнітивної лінгвістики» (реєстраційний номер 0120U102350) та «Рівнева організація сучасних лінгвосистем у когнітивному, соціолінгвістичному і лінгводидактичному вимірі» (реєстраційний номер 0126U001953)).

2. Найістотніші наукові результати, що містяться в дисертаційній праці.

У дисертації Н. Ю. Хоміцький, опираючись на відомі лінгвістичні концепції, окреслив головні ознаки художнього тексту, порушив проблему впорядкування мовопростору художніх творів, зацентрував на особливостях дослідження виражальних можливостей лексичних та синтаксичних одиниць як засобів увиразнення ідіостилю митця. Опрацювавши доробок науковців, присвячений лінгвостилістичному аналізу дискурсу війни, здобувач виділив головні ознаки воєнної прози, до яких зарахував суб'єктивацію викладу, стилістичний синкретизм, експресивну лаконічність і стриманість наративу, аксіологічну насиченість та лінгвальну концептуалізацію досвіду (с. 42–43).

Заслуговує поцінування переконлива теоретична модель дослідження лексики, представленої в опрацьованих творах Олександра Вільчинського. Назарій Юрійович запропонував двовекторний її аналіз, зокрема семантичний і функційно-стилістичний, із належною повнотою розкрив специфіку лексико-семантичних полів «Війна», «Воєнні/військові поняття», «Зброя», «Військове спорядження», «Назви осіб», «Транспорт». Науково вмотивованим вважаємо ґрунтовний опис онімних номінацій, переважно антропонімів і топонімів,

представлених у прозових творах відомого українського письменника. Здобувач проаналізував зазначені мовні одиниці, керуючись низкою критеріїв, «зокрема мотивами номінації, лексико-семантичною базою етимонів, словотвірною-структурними особливостями, функційним навантаженням, емоційним забарвленням та ін.» (с. 83). Виправданим із погляду дотримання цілісності сповідуваної в праці концепції вважаємо опис лексико-стилістичних засобів з акцентом на їхній емоційно-експресивний потенціал. Сфокусувавши увагу на вказаному аспекті, Назарій Юрійович проаналізував деривати із суфіксами суб'єктивної оцінки, діалектизми, розмовні, просторічні, застарілі лексеми, вульгаризми, жаргонізми, сленгізми, неологізми, запозичення. Повноту дослідження воєнної прози Олександра Вільчинського забезпечило студіювання засвідчених у ній тропів та стилістичних фігур, у межах яких розглянуто різні за частиномовною належністю та значеннєвої палітрою епітети, метафори, перифрази.

Обґрунтованим у контексті цілісності лінгвостилістичного осмислення прозових творів Олександра Вільчинського вважаємо опис їхньої синтаксичної організації. Цілком логічним постає акцент дисертанта на функційному потенціалі ампліфікації, синтаксичного повтору, порівняння, парцеляції та апосіопези (замовчування). Класифікаційну модель дослідження воєнної прози письменника доповнив стилістичний аналіз комунікативних типів речень. Високої фахової оцінки заслуговує докладна інтерпретація розповідних конструкцій, які реалізують розповідну, стверджувальну, заперечну, гіпотетичну та переповідну модальності. Крім того, Назарій Юрійович розглянув питальні структури, що функціують окремо чи в межах складних реченнєвих побудов, а також схарактеризував спонукальні й бажальні синтаксичні одиниці. На всеохопність синтаксично-стилістичного студіювання воєнної прози Олександра Вільчинського скерований опис простих ускладнених речень з відокремленими означеннями, прикладками, обставинами, вставними

конструкціями та складних конструкцій із сурядним, підрядним, безсполучниковим і різними типами зв'язків.

3. Новий доробок, одержаний здобувачем.

Новаторство дисертаційної праці полягає в комплексному й різноаспектному дослідженні мови творів Олександра Вільчинського. Н. Ю. Хоміцький *уперше* в сучасній науковій парадигмі окреслив функційно-стилістичний потенціал лінгвальних одиниць, схарактеризував дотичну до порушеної тематики лексику, визначив її художньо-виражальні можливості, з'ясував особливості різних за статусом та структурою синтаксичних одиниць, які відіграють важливу роль в організації прозових текстів письменника, об'єднаних темою війни.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній праці.

Подані в дисертації теоретичні засади, висновки та рекомендації достатньо обґрунтовані. Їхню об'єктивність забезпечив фактичний матеріал, який чітко окреслює специфіку воєнної прози Олександра Вільчинського, та система обраних і вміло застосованих методів студіювання. Теоретичні положення належно узагальнені й органічно поєднані з докладним лінгвостилістичним аналізом лексичних та синтаксичних одиниць. Висновковий фрагмент роботи логічно впорядкований і віддзеркалює основні результати дослідження. Важливо додати, що Назарій Юрійович не тільки підготував до захисту цілісну та новаторську працю, а й визначив перспективи наукових розвідок. На переконання здобувача, потенційні вектори дослідження пов'язані з вивченням синтаксису художнього тексту в аспекті репрезентації психічного стану персонажів, які перебувають в умовах війни.

5. Значення одержаних дисертантом результатів для науки й практики.

Теоретичні узагальнення дисертації употужнюють сучасну українську лінгвостилістику та текстолінгвістику, поглиблюють наукові уявлення

про мовну організацію воєнної прози, специфіку функціонування лексичних і синтаксичних одиниць як засобів творення образності, емоційності й експресивності у художньому тексті. Практична цінність праці полягає в тому, що її матеріал можна продуктивно використати в наукових студіях, присвячених дослідженню авторського стилю письменників і функційної організації художнього мовлення, а також у лінгводидактиці, зокрема у викладанні нормативних і вибіркових освітніх компонентів, пов'язаних з опануванням практичної стилістики, лінгвістичного аналізу тексту, лексикології та синтаксису української мови.

6. Оцінка змісту дисертаційної праці та її завершеність.

Дисертація Н. Ю. Хоміцького – концептуально цілісне й науково аргументоване дослідження, у якому досягнуто окресленої мети й розв'язано поставлені завдання. Структура праці логічно вмотивована, що увиразнює наявність вступної частини, трьох розділів, висновків до них і загальних висновків, списків використаної літератури та джерел фактичного матеріалу, а також додатків. Змістове наповнення, обрана методологія, обсяг, композиція, технічне оформлення дисертації відповідають чинним вимогам.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної праці.

Позитивно оцінюючи результати дослідження, висловимо *міркування* та *пропозиції*, які переважно мають рекомендаційний характер і спонукають до дискусії:

1. Назарій Юрійович Хоміцький відповідно до загальноприйнятих норм у Вступі називає лінгвістів, дослідження яких різною мірою дотичні до теми дисертації (с. 16–17). Припускаємо, що наявність супровідних покликань на праці цих науковців забезпечило б більшу аргументованість анонсованим тезам.

2. У розділі 2 «Лексична парадигма воєнної прози Олександра Вільчинського: семантичний і функційно-стилістичний вияв» здобувач

зосереджує увагу на низці загальнотеоретичних питань, розв'язання яких видається дещо відокремленим від прозових творів письменника й певною мірою виходить за береги проблематики, окресленої у назві цієї частини праці. Зокрема, ідеться про витлумачення в лінгвістичній літературі понять *військова лексика, військова термінологія, лексико-семантична група, лексико-семантичне поле, тематична група*, схарактеризовані науковцями етапи розвитку військової лексики, структуру лексико-семантичних полів (с. 45–54), інтерпретацію ролі ономастичних одиниць у літературних текстах, їхні параметричні ознаки та функції (с. 80–82). Імовірно, зазначений фрагмент доцільно було б подати в першому розділі дисертації.

3. Підрозділ 2.1.1 має назву «*Лексико-семантичне поле “Війна”*», проте, аналізуючи номінації, об'єднані тематикою війни, дисертант переважно послуговується терміном *концепт*. На нашу думку, доречно було б уніфікувати ці поняття, що посилює логічність сприйняття інформації. Принагідно просимо уточнити їхні дефініції в контексті пропонованого дослідження.

4. Аналізуючи різні комунікативні моделі речень, Назарій Юрійович акцентує увагу на поданій у формі прямої мови питально-спонукальній конструкції (с. 199). Цікаво дізнатися, чи траплялися в опрацьованих творах інші типи синтаксичних одиниць, які поєднують кілька модальних планів?

8. Повнота оприлюднення й викладення результатів в опублікованих працях.

Апробацію дисертації вважаємо належною і достатньо переконливою, що доводить участь у міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, а також три одноосібні статті, надруковані у фахових виданнях України (категорії «Б») та 2 праці, опубліковані в збірниках матеріалів і тез конференцій.

9. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Назарій Юрійович Хоміцький сумлінно поставився до написання дисертації та публікацій, у яких апробовано головні результати дослідження.

Порушень академічної доброчесності, фальсифікацій і сфабрикованих теоретичних положень не виявлено.

10. Висновок.

Дисертація «Лінгвостилістична організація воєнної прози Олександра Вільчинського» відповідає вимогам, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та пп. 6, 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024). Назарій Юрійович Хоміцький заслуговує присудження йому наукового ступеня доктор філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент –

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови та лінгводидактики
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Наталія КОСТУСЯК

